

Gozdnogospodarski načrti in ohranjanje biotske pestrosti gozdov v Sloveniji v luči pravnega reda Evropske unije

- Temeljni cilji in značilnosti politike EU na področju varstva narave
- Temeljni cilji direktiv o pticah in habitatih in obveznosti za države članice
- Upravljanje z območji Natura 2000 - določbe 6. člena direktive o habitatih
- Možnosti za vključevanje usmeritev in ukrepov za zagotavljanje ugodnega stanja ohranitve vrst in habitatnih tipov gozdov v gozdnogospodarske načrte po veljavnih predpisih
- Ocena obsega in vsebin območij Natura 2000 v gozdnem prostoru
- Razprava in sklepi

Temeljni cilji in značilnosti politike EU na področju varstva narave - na podlagi konvencij

- prispevati k varstvu biotske pestrosti na celotnem območju EU z **zagotavljanjem ohranitve ugodnega stanja** izbranih habitatov in vrst
- **varovati ogrožene** endemične, redke, ranljive in prizadete vrste prostoživeče flore in favne znotraj posamezne države članice in v Evropi kot celoti
- **varovati habitate, ki so pomembni za Skupnost** in so v nevarnosti, da izginejo v ožjem ali širšem območju ali pa predstavljajo izjemne primere biogeografskih regij Evrope
- prispevati k ohranjanju določenih redkih ali ogroženih rastlinskih in živalskih vrst v državah zunaj Evrope z **omejevanjem trgovine z vrstami**

Temeljni cilji direktiv o pticah in habitatih in obveznosti za države članice

Direktiva o pticah

- vse ptice uživajo temeljno varstvo pred namernim ubijanjem
- ohranjati dovolj velik habitat za preživetje ogroženih in migratornih vrst
- lov na ptice le izjemoma in pod nadzorom
- SPA območja za določene vrste ptic
- z ohranjanjem pestrosti habitatov skrbeti za dovolj visoke populacije ptic

Direktiva o habitatih

- prispevati k ohranjanju biotske pestrosti zlasti z vzpostavitvijo koherentnega evropskega ekološkega omrežja Natura 2000
- izbrane habitate in vrste "ohranjati v ugodnem stanju"
- Natura 2000 = posebna območja ohranjanja izbranih habitatnih tipov in habitatov vrst (SAC) + SPA
- strogo varstvo nekaterih vrst

Dinamika obveznosti za Slovenijo

- Najpozneje do dneva vstopa (do 1.5.2004):
 - vgraditev zakonskih določb direktiv v nacionalno zakonodajo;
 - razglasitev (SPA);
 - določitev nacionalnega seznama pSCI
 - predaja podatkov EC na predpisanih obrazcih
- Od dneva vstopa naprej:
 - varstvo in upravljanje vseh SPA območij v skladu z BD in 6. členom FFH;
 - uporaba 2., 3., in 4. odstavka 6. člena FFH direktive za vse pSCI
- V treh letih od dneva vstopa:
 - sodelovanje v procesu, ki vodi k določitvi Seznama območij pomembnih za Skupnost (SCI)
- V devetih letih od dneva vstopa:
 - razglasitev območij SCI za SAC v ustrezni nacionalni zakonodaji; v SAC morajo države članice izvajati ustrezne ohranitvene ukrepe iz 1. odstavka 6. člena FFH

Prvi odstavek 6. člena FFH

“Na območjih SAC morajo države članice zagotoviti potrebne *ohranitvene ukrepe*, ki vključujejo:

- po potrebi ustrezne načrte upravljanja, zasnovane posebej za posamezna območja SAC ali pa vgrajene v druge razvojne načrte
- primerne statutarne, upravne ali pogodbene ukrepe, ki morajo biti v skladu z *ekološkimi zahtevami* naravnih habitatnih tipov in vrst iz prilog I in II.”

Potrebni ohranitveni ukrepi so tisti, s katerimi se dolgoročno dosega “ugodno stanje ohranitve”. Pri tem se upoštevajo gospodarske, družbene in kulturne zahteve ter regionalne in lokalne značilnosti.

(2. člen FFH)

Ugodno stanje ohranitve

Za naravni habitat (npr. gozd) je to stanje doseženo, kadar:

- (a) je območje habitatnega tipa in površina, ki jo pokriva, stabilna ali pa se povečuje;
- (b) obstajajo specifična struktura in funkcije, ki so nujne za njeno dolgoročno (trajno) vzdrževanje, in je verjetno, da bodo obstajale tudi v predvidljivi prihodnosti;
- (c) je stanje ohranitve tipičnih vrst habitata ugodno.

Za vrste je to stanje doseženo, kadar:

- (a) kažejo podatki o populacijski dinamiki vrste, da se vrsta dolgoročno ohranja kot trdoživa komponenta njenega naravnega habitata;
- (b) se naravni areal vrste ne zmanjšuje in ni verjetno, da se bo zmanjšalo v predvidljivi prihodnosti;
- (c) obstaja in bo verjetno obstajal še naprej dovolj velik habitat za dolgoročno vzdrževanje njenih populacij.

Ukrepi iz FHH v ZG in ZON

	Načrti (neobvezni)	Statutarni (zakonodajni)	Administra- tivni	Pogodbeni
Zakon o ohranjanju narave	Upravljavski načrti v zavarovanih območjih	Akti o razglasitvi: PVO Zavarovanih območij	Dovoljenja in soglasja	Pogodbeno varstvo
Zakon o gozdovih	Načrti za gospodar- jenje z gozdovi	Akti o razglasitvi varovalnih gozdov in gozdov s posebnim namenom	Soglasja za krčitev gozdov Odločbe iz 17. člena ZG	Sofinanciranje ukrepov za zagotavljanje funkcij gozdov Kompenzacije

Drugi odstavek 6. člena FFH

“Države članice morajo v posebnih območjih ohranjanja preprečiti poslabšanje naravnih habitatov in habitatov vrst ter preprečiti motnje vrstam, za katere so bila območja razglašena, in sicer v tolikšni meri, da niso pomembno ogroženi cilji direktive.”

Kriteriji: sprememba območja, funkcij in strukture habitata in spremembe v populaciji in relevantnih motnjah glede na začetno stanje (kot je opisano v standardnih obrazcih, ki so bili predloženi Evropski komisiji)

V GGN vpeljati preverjanje stanja ohranitve habitatnih tipov gozdov in vrst na podlagi izdelanih (znanstvenih) kriterijev.

Tretji odstavek 6. člena FFH

“Kakršen koli načrt ali projekt, ki sicer ni neposredno povezan z območjem Natura in ni nujen za upravljanje s tem območjem, ..., mora biti ustrezno preverjen glede njegovega vpliva na območje z vidika varstvenih ciljev območja. Na podlagi sklepov presoje učinkov na območje ... lahko pristojni nacionalni organi potrdijo načrt ali projekt šele potem, ko so ugotovili, da z njim ne bodo poslabšane ekološke razmere območja in, če je ustrezno, šele potem, ko so ugotovili, kakšno je javno mnenje.”

V primeru, da bi GGN pridobili status upravljalvskih načrtov za gozdna območja Natura, ne bi bili predmet te presoje. Projekti za gradnjo gozdnih cest bodo vsekakor predmet presoje (interpretacija Golob).

Četrty odstavek 6. člena FFH

“Če je treba ob odsotnosti alternativnih rešitev načrt ali projekt vendarle izvesti, čeprav je bil v presoji ugotovljen njegov negativni vpliv na območje, in sicer zaradi nujnih razlogov javnega interesa, morajo države članice zagotoviti vse potrebne nadomestne ukrepe za obvarovanje koherentnosti Nature 2000. O ukrepih morajo obvestiti Komisijo. ...”

Če bi se v presoji ugotovilo, da ima nek načrtovan gozdarski ukrep negativen učinek na območje Natura 2000, je le malo možnosti, da bi tak načrt realizirali. V primeru posegov drugih dejavnosti javnega interesa v gozd, ki je del območja Natura 2000, pa se je treba pripraviti na predlaganje primernih nadomestnih ukrepov.

Možnosti vključevanja ohranitvenih ukrepov za Natura 2000 v GGN po veljavnem pravilniku - v splošnem dobre

Funkcije gozdov:

- biotopska vsebinsko ustreza biodiverzitetni - zadrega poimenovanja v ZG
- merila vrednotenja BD funkcije dopolniti z navedbo vrst iz prilog direktiv
- območje Natura 2000 praviloma pomeni 2. in ne 1. stopnje poudarjenosti

Kategorije gozdov in GR, opis stanja in razvojnih zakonitosti

- nujno bo spremljati in posebej poročati o stanju in razvoju habitatnih tipov gozdov iz direktive
- spremljati in spoznavati primernost strukture gozda v smislu optimiranja habitatov za evropsko pomembne vrste
- presoja preteklega gospodarjenja glede zagotavljanja biotske pestrosti

Cilji, usmeritve in ukrepi

- konkretizirati in na posebnem mestu izpostaviti za habitatne tipe in vrste, relevantne za območja Natura 2000
- ohranjanje oziroma vzpostavljanje naravne avtohtone sestave gozdnih združb, ekocelice - temeljni pristopi

Pregled evropsko pomembnih habitatnih tipov gozdov v Sloveniji (prirejeno po Veselič, Matjašič, Mikulič, Ogrizek, 2002) / podlaga Robic 2002

Šifra EU	Habitatni tip	Celotna površina (ha)	Površina ohranjenih gozdov (ha)
9110	Srednjeevropski kisloljubni bukovi gozdovi	127.774	65.623
9180*	Javorovi gozdovi v grapah in na pobočnih gruščih	3.980	2.136
9530*	Gozdovi črnega bora	213	209
91E0*	Obrečna vrbovja, jelševja in jesenovja	9.104	3.354
91D0*	Barjanski gozdovi	553	272
4070*	Ruševje	17.151	17.151
91K0	Ilirski bukovi gozdovi	598.557	331.777
91L0	Ilirski gozdovi hrastov in belega gabra	100.697	49.370
91R0	Jugovzhodni evropski gozdovi rdečega bora	3.018	2.095
	SKUPAJ	861.047	471.987

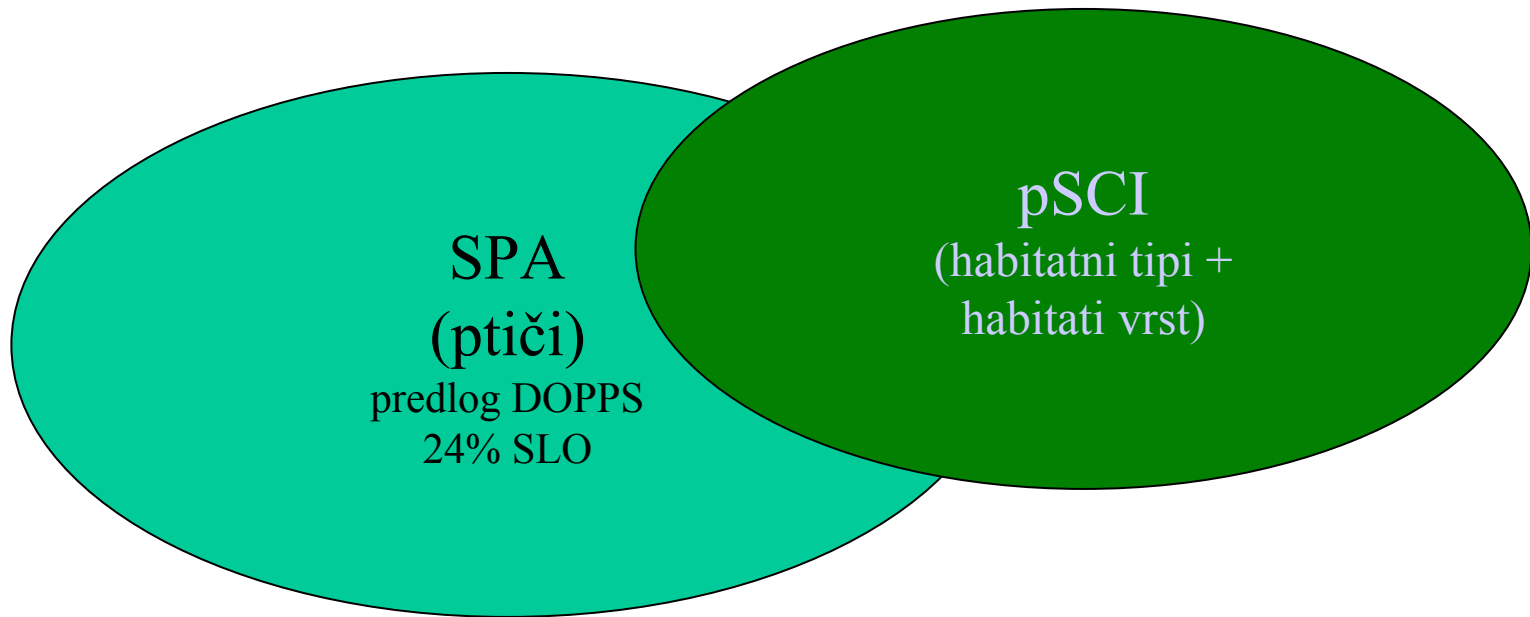
Habitati evropsko pomembnih vrst v gozdnem prostoru

- Razpon od K-vrst do r-vrst, vrst vezanih na nižinske in obrečne gozdove in vrst vezanih na gozdnato krajino oziroma na omejke in posamezno drevje
- Posebej pomembne taksonomske skupine v gozdu:
 - ptice - izjemne gostote kozač v jelovo-bukovih gozdovih - SPA
 - prioritete vrste sesalcev: medved, volk, drugi sesalci: ris, netopirji
 - hrošči: planinski kozliček, rogač, hrastov, bukov kozliček, puščavnik
 - nekaj metuljev, rastlin in dvoživk
- Za vsako vrsto pomembno poznati:
 - ekološke zahteve
 - razloge ogroženosti
- in iz njih izpeljati ohranitvene ukrepe

EU gozdne vrste in habitati – ekološke zahteve, vzroki ogroženosti in ohranitveni ukrepi - primer

Vrsta	Življenjske značilnosti/ Ekološke zahteve	Razlogi ogroženosti	Ohranitveni ukrepi
<p>Volk* Canis lupus</p>	<p>Volkovi so pretežno nočno dejavne živali, ki živijo v krdelih, ki jih tvorijo samec in samica ter mladiči tekočega ali preteklega leta. Podnevi se zadržujejo v skrivališčih v gosti podrasti ali na nepristopnih krajih. Posamezne živali ali manjše skupine mlajših volkov se pogosto podajajo na dolge pohode, ki so včasih dolgi tudi več sto kilometrov. Volkovi imajo visoko razvito socialno obnašanje in strogo hierarhijo v tropu. V leglu je ponavadi 1-6 mladičev, med katerimi jih ponavadi le polovica dočaka več kot eno leto. Volk je izključno mesojeda žival, ki se prehranjuje zlasti s srnadjo, jelenjadjo in divjimi svinjami. Volk je izjemno plašen in človeku ni nevaren.</p>	<p>Volk je bil v Evropi iztrebljen v 18. in 19. stoletju. Človek ga še vedno preganja, ker se volk prehranjuje z divjadjo in napada drobnico. V Evropi manjkajo obsežne krajine, ki bi bile neposeljene, jih ne bi delili različni koridorji in ne bi bile pod vplivom drugih človekovih motenj.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – dopustiti navzočnost volka – zaradi nevarnosti mogoče zamenjave s psom povečati previdnost pri odstrelu pobeglih psov, ki so podobni volkovom – v območjih navzočnosti volkov izvajati ukrepe za zmanjšanje škod pri reji drobnice – ohranjati še obstoječe obsežne in celovite predele le malo okrnjene naravne krajine – izogibati se motnjam v območju pojavljanja volka, ki niso nujne, vključno s turizmom
<p>Hrastov kozliček Ceramix cerdo</p> <p>30-50 mm tipalke samcev do 10 cm</p>	<p>Naseljuje posamična ali v presvetljenih sestojih stoječa drevesa doba in gradna, ki so izpostavljena soncu, v nižinah in gričevju, največ pa v obrežnih gozdovih. Kozlički letijo pretežno ponoči v obdobju od sredine junija do sredine avgusta. Jajčeca polegajo za lubjem primernih dreves nad 35 cm premera. Ličinke se razvijajo do 5 let in pri tem prodrejo do stržena debela. V fazi bube preživijo 4-6 tednov. Imagi se ne oddaljujejo zelo od matičnega drevesa ali sestoja.</p>	<p>Hrastov kozliček je včasih veljal za najhujšega hrastovega škodljivca in je bil še v 19. stoletju prav pogost. Ročno so odstranjevali image z dreves in namerno sekali napadena drevesa. Danes je ogrožen zlasti zaradi:</p> <ul style="list-style-type: none"> – opuščanja tradicionalnih načinov gospodarjenja z gozdom (npr. s hrastovimi prihranjenci), opuščanje mešane rabe: pašniki s posamičnimi starimi hrasti – nazadovanja starih hrastov v drevoredih, parkih, odprti krajini 	<ul style="list-style-type: none"> – ohraniti in razvijati svetle, sonaravne mešane listnate gozdove, zlasti obrežne, prav tako pa tudi otoke in pasove starega drevja na prisojni strani gozdnih robov – ohraniti, negovati in razvijati (saditi po odstranitvi) stare hraste v parkih, drevoredih in v odprti krajini (skupine drevja, posamično drevje) – zaščita starih hrastov, ki so znani kot matično drevje kozličkov – v predelih parkov, kjer bi staro drevje lahko ogrozilo varnost obiskovalcev, letem preprečiti dostop, drevje pa ohraniti po nujnem poseku drevja z ličinkami omogočiti, da se te do konca razvijejo v posekanem lesu – v dejanskih in potencialnih predelih pojavljanja opustiti ukrepe drevesne kirurgije, ki onemogočajo razvoj naseljenim vrstam – redno odstranjevanje podrasti pod naseljenimi drevesi, da se zagotovi primerna osončenost

Območja Natura 2000

Razprava

- Natura 2000 je projekt kontinentalne razsežnosti
- sistematičen pristop, jasni cilji in definirani pojmi, periodično spremljanje stanja in redno poročanje - nova kakovost v varstvu narave
- projekt odpira dileme varstva narave: ali je bolj pomembno nekaj, česar je veliko (naravni bukov gozd) ali nekaj česar je malo
- integralni in segregacijski pristop pri ohranjanju narave (kontinuum naravnih sistemov)
- so zavarovana območja nujna za ohranjanje narave ali ne - trajnostni razvoj ne more biti cilj parkov, saj je potreben povsod
- država mora sinhronizirati delovanje javnih služb

Sklepi in naloge

- GGN naj bi pridobili status upravljavskih načrtov območij Natura, kjer je to primerno
- treba bo postaviti znanstveno utemeljena merila za tako strukturo in funkcije posameznih habitatnih tipov gozdov, da bo mogoče reči, da so posamezni habitatni tipi gozdov v ugodnem stanju ohranitve
- ogrožene vrste iz direktiv vezane na gozd bo treba sistematično spremljati, spoznavati njihove ekološke zahteve ter skrbeti za primerne ohranitvene ukrepe zanje
- raziskovanje in izobraževanje je treba primerno dopolniti
- uspešno skrb za ohranjanje narave in zlasti gozdnih Natura 2000 območij bo treba primerno promovirati v medijih
- vsaj zaradi imidža je treba opustiti teorijo vodnega razora in jo zamenjati npr. s teorijo prijetnega zavetja gozda: “v prijetnem zavetju dihtečega, brenčečega, pojočega in brundajočega gozda se uresničujejo vse funkcije gozdov, tudi lesnoproizvodna”